

מקורות בהלכות שבת

הרב יוסף צבי רימון

כל הזכויות שמורות לרב יוסף צבי רימון

ולמרכז הלכה והוראה

חשוון תשע"ב

מבוא

ללומדי הלכות שבת היקרים,

לימוד הלכות שבת דורש זמן רב. ניתן ללמוד את פסקי ההלכות בלבד, אולם באופן זה מבינים פחות, זוכרים פחות ונהנים פחות.
ננסה ללמוד הלכות שבת דרך המקורות, אולם בצורה תמציתית ומאורגנת, כך שנספיק בע"ה גם להקיף חומר רב (באופן יחסי).

בע"ה שהלימוד יהיה עמוק, מועיל ומשמח,

ברכת ה' עליכם,

יוסף צבי רימון

תוכן ענינים

3	מבוא
4	תוכן ענינים
5	טעמה של שבת
9	הקדמה - ל"ט מלאכות שבת
11	יסודות הבישול - תנאים לחיוב בישול
13	תולדות חמה - דוד שמש בשבת
15	כלי ראשון
17	כלי שני
20	כלי שלישי - הכנת תה בשבת
21	מצבי ביניים - עירוני
23	גוש
25	בישול אחר בישול
28	הגדרת לח ויבש
29	הכנת תה מתמצית
30	חימום רוטב קרוש בשבת
31	הפשרת קרח
32	נתינת סוכר, מלח ושאר אבקות בכלי ראשון
34	בישול אחר אפיה
36	בישול אחר בישול
37	מצקת
38	מגיס
43	גזירות דרבנן בבישול - שהייה
45	קדרא חייתא- אוכל שאיננו מבושל
46	שהייה על פלטה - גרוף וקטום
49	החזרה
52	נתינה לכתחילה תרשימי סיכום:
54	כיצד מחממים אוכל בשבת
55	אוכל לא מבושל
56	אוכל מבושל
57	הגדרת יבש ולח

טעמה של שבת

1 פרשת ואתחנן (דברים ה', יב-יד):

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכְתְּךָ. יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱ-לֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְעַמְּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל בְּהֵמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְעַמְּתְךָ כָמוֹךָ. וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִיאֲךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה עַל פְּנוֹ צִוְּךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת.

2 שמות רבה, א', כח:

'וירא בסבלותם' – ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה: מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואילו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים. אמר לו: לך ועשה להן כמו שתאמר. הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח.

3 מכילתא שם:

"וינח ביום השביעי – וכי יש לפניו יגיעה?! והלא כבר נאמר 'לא ייעף ולא ייגע' וכו', אלא כביכול הכתיב על עצמו שברא את עולמו בששה ימים ונח בשביעי. והרי דברים קל וחומר: מי שאין לפניו יגיעה הכתיב על עצמו שברא עולמו בששה ימים ונח בשביעי, אדם שנאמר בו 'אדם לעמל יולד', על אחת כמה וכמה".

4 רמב"ם (פכ"ד הי"ב):

אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיהת השבת כשיחת החול... קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה 'למען ינוח'.

5 תנא דבי אליהו (פרק א'):

אדם עושה מלאכה כל שישה ימים ונח בשביעי – נתרצה עם בניו ועם ביתו.

6 בראשית רבה (י"א, ב):

ויברך א-להים את יום השביעי' (בראשית ב', ג) – ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבוע כמו שהוא דומה בשבת.

7 רמב"ן (שמות כ', ט):

וכן יהיו העבד והגר הנזכרים בעשרת הדיברות שווים וחייבים בכל דין השבת כמונו, כמו שאמר 'למען ינוח עבדך ואמתך כמוך'.

8 ירושלמי (פט"ו ה"ג):

רבי ברכיה בשם ר' חייא בר בא: לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה.

9 ילקוט שמעוני (תחילת ויקהל):

'ויקהל' – רבותינו בעלי אגדה אומרים: מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה 'ויקהל' אלא זאת בלבד. אמר הקב"ה: עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בניי.

10 שולחן ערוך ורמ"א (ר"צ, ב),

אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה. הגה: ופועלים ובעלי בתים, שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלמודם כל ימי השבוע.

11 רמב"ן (שמות כ', ז):

וטעם 'לקדשו', שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו... והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים ולתת בו עונג לנפשנו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה'...

12 תנא דבי אליהו (פרק כ"ו):

'זכור את יום השבת לקדשו' – במה אתה מקדשו? במקרא במשנה במאכל ובמשתה ובמנוחה...

13 הרב סלובייצ'יק (איש האמונה, עמ' 15):

האדם הראשון רוצה להיות אנושי... ולהיות אנושי פירושו: להיות חיי הדר... האדם הקדמון, שלא היה יכול ללחום במחלות, ואשר נפל קרבן בהמוניו לדבר ולקדחת כשהוא מושפל וחסר אונים, לא היה יכול לדרוש לעצמו את כתר ההדר. רק האדם הבונה בתי חולים, המגלה שיטות ריפוי ומציל חיי בני אדם, מתברך במידת הכבוד. אדם שחי במאות ה-17 וה-18, שנוקק לעשות דרכו מבוססון לניו-יורק משך ימים, היה נהדר פחות מאשר האדם המודרני המנסה לכבוש את החלל... בעשותו כל אלה משתדל האדם הראשון למלא את התפקיד שהוטל עליו על ידי בוראו, אשר בשחר יום השישי המסתורי של הבריאה פנה אל האדם וציווהו: 'ומלאו את הארץ וכבשוה'.

14 פרשת בשלח (שמות ט"ז, כה-ל)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲקַלְהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבַּת הַיּוֹם לַה' הַיּוֹם לֹא תַמְצָאֵהוּ בַשָּׂדֶה. שְׁשֵׁת יָמִים תִּלְקְטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה בו... רָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נִתֵּן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָהֶם יוֹמִים שָׁבוּ אִישׁ תַּחֲתָיו אֶל יֵצֵא אִישׁ מִמֶּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.

15 בראשית ח', כא-כב:

וַיִּרְחַח ה' אֶת רֵיחַ הַנְּחִיחַ חַיֵּי אֱמֹרֵהוּ אֶל לְבוֹ לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי. עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקֹיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבּוּ תו.

16 שמות ל"א, טז-יז:

וַשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתֵם בְּרִית עוֹלָם. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לַעֲלֹם כִּי שְׁשֵׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת וַיִּנְפֹּשׁ.

17 בראשית ב', א-ג:

וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבּוּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.

18 חזקוני שם:

כי בו שבת – אינו לשון מנוחה, שהרי גבי הקב"ה כתוב 'לא ייעף ולא ייגע', ושלא בטורח ברא הוא את עולמו, אלא לשון הפסקה, כמו 'וישב'ת המן', 'וישבתו של'שת האנשים', ו'יום ולילה לא ישבתו'. פירוש: כי בו פסק מלעשות מלאכה.

19 רמב"ם (פכ"ד הי"ב)

אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול... קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה 'למען ינוח'.

20 דברים רבה, פרשה א':

ואמר ר"י בר חנינא עובד כוכבים ששמר את השבת עד שלא קבל עליו את המילה חייב מיתה ולמה שלא נצטוו עליה ומה ראית לומר עובד כוכבים ששמר את השבת חייב מיתה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בנוהג שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה כך השבת הזו בין ישראל ובין הקב"ה שנאמר (שמות לא) ביני ובין בני ישראל לפיכך כל עובד כוכבים שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קבל עליו לימול חייב מיתה.

21 שמות ל"א, טז-יז:

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֶת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֶת לְד' ר' תם פְּרִית עוֹלָם. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הוּא לַעֲלֹם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפֵּשׁ.

ל"ט מלאכות שבת

א משנה שבת פרק ז, משנה ב:

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע. והחורש. והקוצר. והמעמר. הדש. והזרה. הבורר. הטוחן. והמרקד. והלש. והאופה. הגוזז את הצמר. המלכנו. והמנפצו. והצובעו. והטווה. והמסד. והעושה שני כתי נירין. והאורג שני חומין. והפוצע שני חומין. הקושר. והמתיר. והתופר שתי תפירות. הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. הצד צבי השוחטו. והמפשיטו. המולחו והמעבד את עורו. והמוחקו. והמתכוו. הכותב שתי אותיות. והמוחק על מנת לכתב שתי אותיות. הבונה. והסותר. המכבה. והמבעיר. המכה בפטיש. המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

ב שבת עד:

והלש והאופה. אמר רב פפא: שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן, ונקט אופה! – תנא דידן – סידורא דפת נקט.

ג שבת עה.

שוחט משום מאי חייב? רב אמר: משום צובע, ושמואל אמר: משום נטילת נשמה.

ד רש"י שם

שוחט משום מאי מיחייב – שחיטה במלאכת המשכן היכא.

ה מאירי שבת עג.

ומ"מ אפיה לא היתה במשכן שאין אפיה אלא בפת ופת לא היה צריך למלאכת המשכן ואל תשיבני לחם הפנים שאין הכונה במה שנעשה שם אחר השלמת בנין המשכן אלא מה שנעשה שם בעוד שהיו בונין אותו...

ו חידושי ר' אברהם בנו של הרמב"ם (בראש ספר מעשה רוקח):

וכתב רבינו האי גאון ז"ל שאלו האחד עשר מלאכות הזורע החורש וכו' עד האופה ישנן בקרבן תמיד בכל יום ובחביתי כהן גדול ובמלואים מזרע קציר...

קבוצה א'	קבוצה ב'	קבוצה ג'	קבוצה ד'	
צביעת יריעות [11]	הכנת יריעות [13]	הכנסת עורות לכיסוי [7]	הקמת מבנה המשכן [8]	מלאכת המשכן
אפיית לחם [11]	הכנת בגד [13]	כתיבה [9]	בניית בית [6]	צרכי האדם

(שמות ל"ה, י-כ):

וְכָל חֶכֶם לֵב בְּכֶם יִבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּה יְקֹנֶק: אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אֹהֶלוֹ וְאֶת מִכְסָּהוּ אֶת קַרְסָיו וְאֶת קַרְשָׁיו אֶת בְּרִיחָו אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנָיו: אֶת הָאָרֶץ וְאֶת בְּדִיו אֶת הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ: אֶת הַשְּׁלֶחֶן וְאֶת בְּדִיו וְאֶת כָּל בָּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: וְאֶת מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת בָּלְיָהּ וְאֶת נִרְתִּיָּהּ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת בְּדִיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ אֶת בְּדִיו וְאֶת כָּל בָּלָיו אֶת הַכִּיר וְאֶת בְּנוֹ: אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר: אֶת יְתֵדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת יְתֵדֹת הַחֹצֵר וְאֶת מִיתְרֵיהֶם: אֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרְתָהּ בַּקֹּדֶשׁ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מִשְׁחָה:

תנאים לחיוב בישול

רמת החום

א רמב"ם, הלכות שבת, פ"ט כללו של דבר בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך הרי זה חייב משום מבשל.

ב שבת מ: אחד שמן ואחד מים - יד סולדת בו אסור, אין יד סולדת בו - מותר.

מהו שיעור יד סולדת?

ג שבת מ: והיכי דמי יד סולדת בו? אמר רחבא: כל שכריסו של תינוק נכוית.

ד מנחת שלמה צ"א, ח

נלענ"ד ראי' ברורה דעד ארבעים וחמש מעלות צלזיוס אין לחוש כלל שהיד סולדת בו גם בדאורייתא, שהרי נחלקו אמוראי בגמ' חולין דף ח' ע"ב אם בית השחיטה צונן או רותח... ואפילו למאן דאמר 'בית השחיטה רותח' מבואר שם בגמ' דאין הסכין בולע אלא בגמר השחיטה דרק אז רותח אותו מקום, אבל לפני גמר השחיטה... אין הסכין בולע כלום, ומעתה כיון דלא נזכר כלל בפוסקים שום חילוק בין סכין ששחט בה בהמה לסכין ששחט בה עוף, פשוט וברור דשקולין נינהו ואין שום מקום לחלק ביניהם, והנה בזמננו ידוע ומפורסם דשיעור מדת החום של ברווז... קרוב לארבעים וחמש מעלות, והדם היוצא מבית השחיטה עולה לפחות במעלה אחת... א"כ מוכח ודאי דעד שיעור של ארבעים וחמש מעלות "צלזיוס" אין לחוש כלל דשמא היד סולדת בו...

ה אגרות משה, אר"ח ח"ד, ע"ד

(ג) מהו שיעור החום שיש לחוש בו לחומרא ליד סולדת בו, ובאיזה שיעור הוא ודאי יד סולדת בו?
תשובה: מהראוי להחמיר כמדומני בשיעור ק"י (מ"ג מעלות צלזיוס) הוא כבר חום גדול שיש לחוש ליד סולדת כפי מה שבדקנו בעצמנו. והספק יש לחוש עד ק"ס (ע"א מעלות צ') כי מדת ק"ס הוא ודאי יד סולדת אף לקולא.

מותר לחמם בשבת כשלא יכול להגיע לטמפרטורה זו	אסור לחמם בשבת וכן אם ירד מחום זה נחשב לא מבושל לספרדים	נחשב כמבושל לכל דבר
---	---	---------------------

71°C

45°C